

Дистанційні платформи для навчання і саморозвитку здобувачів вищої освіти в умовах воєнного часу

Гуц Неля Анатоліївна¹, Ячменик Марина Михайлівна²,
Руда Оксана Юріївна³

Опубліковано	Секція	УДК
07.02.2023	Освіта/Педагогіка	37.018.43:339.9

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7638789>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Стаття присвячена дослідженню дистанційних платформ для навчання і саморозвитку здобувачів вищої освіти в контексті воєнних реалій.

Зазначено, що в сучасних реаліях потреба у використанні технологій і дистанційних платформ для навчання і саморозвитку здобувачів вищої освіти змусила освітні заклади переосмислити існуючі гіпотези вищої освіти та сучасного навчання.

Встановлено, що центральною і найважливішою концепцією електронного навчання є використання комп'ютерних технологій, які забезпечують педагогічний процес потужним інструментом, що дає змогу практично необмежено оперувати різними даними.

Розглянуто поняття платформи дистанційного навчання. Встановлено, що в межах цих дистанційних платформ для навчання і саморозвитку здобувачів вищої освіти в контексті можна інтернаціоналізувати педагогічний процес, швидко та ефективно обмінюватися досвідом в опануванні різноманітних методичних форм навчання в будь-якій галузі фахових знань. Широке охоплення глобальної аудиторії завдяки платформам дистанційного навчання дозволяє швидко та ефективно тестувати різні підходи до викладання.

Розглянуто сучасні платформи дистанційної освіти для навчання та саморозвитку здобувачів вищої освіти, що дозволяє значно підвищити ефективність навчального процесу.

Встановлено, що використання «електронного навчання» у період воєнного стану в Україні є єдиним виходом у такій ситуації для забезпечення безперервності процесу вищої освіти. Така метаморфоза вищої освіти – це вимушений засіб продовження навчального процесу та подолання труднощів, а робота, яка проводиться з педагогічним колективом, спрямована на підвищення рівня цифрової компетентності та отримання необхідного практичного досвіду роботи з інноваційними цифровими технологіями та програмами.

¹ старший викладач кафедри загальної та неорганічної хімії, хіміко-технологічного факультету, НТУУ "КПІ ім. Ігоря Сікорського", м. Київ, пр. Перемоги, 37, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-4041-1053>

² кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри української мови і літератури, факультету іноземної та слов'янської філології, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, м. Суми вул. Роменська, 87, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-3547-046X>

³ кандидат педагогічних наук, доцент кафедри біології факультету підготовки іноземних громадян, Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, м. Київ, бульвар Т.Шевченка, 13, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-6729-083X>

Ключові слова: освіта, навчання, освітній процес, дистанційна освіта, e-Learning, дистанційні платформи, воєнні реалії, російсько-українська війна.

Distance learning and self-development platforms for higher education applicants in wartime conditions

Annotation. The article is devoted to the study of remote platforms for learning and self-development of students of higher education in the context of military realities.

It is noted that in modern realities, the need to use technologies and remote platforms for learning and self-development of higher education seekers forced educational institutions to rethink the existing hypotheses of higher education and modern learning.

It has been established that the central and most important concept of e-learning is the use of computer technologies, which provide the pedagogical process with a powerful tool that allows for almost unlimited manipulation of various data.

The concept of distance learning platform is considered. It has been established that within the framework of these remote platforms for learning and self-development of higher education students in the context, it is possible to internationalize the pedagogical process, quickly and effectively exchange experience in mastering various methodological forms of learning in any field of professional knowledge. The wide reach of a global audience thanks to distance learning platforms allows you to test different teaching approaches quickly and efficiently.

Modern distance learning platforms for training and self-development of higher education seekers are considered, which allows to significantly increase the efficiency of the educational process.

It was established that the use of "electronic learning" during the period of martial law in Ukraine is the only way out in such a situation to ensure the continuity of the higher education process. Such a metamorphosis of higher education is a forced means of continuing the educational process and overcoming difficulties, and the work carried out with the teaching staff is aimed at increasing the level of digital competence and obtaining the necessary practical experience of working with innovative digital technologies and programs.

Keywords: education, training, educational process, distance education, e-Learning, distance platforms, military realities, Russian-Ukrainian war.

Вступ

Воєнний стан і війна в цілому в Україні створюють нові проблеми в різних аспектах життя суспільства, включаючи освіту. За порівняно короткий проміжок часу закладам освіти довелося адаптуватися до реалій війни.

Перехід до віртуальних мереж із простору навчальних аудиторій, активізував практичну реалізацію питань, які до тих пір лише активно обговорювалися науковцями. Організація самостійної роботи студентів, ефективна взаємодія викладача та студента стали основними проблемами, які потребують сучасних методів і технологій навчання.

Так, сьогодні більшість навчальних закладів України з міркувань безпеки змушені працювати дистанційно. Звичайно, дистанційне навчання не є ідеальною формою навчання. Тим не менш, використання деяких аспектів дистанційної освіти є важливим доповненням до традиційної освіти, особливо у специфічних умовах, які ускладнюють, а іноді й взагалі унеможливають традиційне навчання.

У сучасних реаліях потреба у використанні технологій і віддалених платформ змусила університети переосмислити існуючі гіпотези вищої освіти та сучасного навчання. Сьогодні практично в усіх навчальних закладах нашої країни інтенсивно застосовуються різноманітні платформи електронного навчання. Саме тому закономірно постає проблема вибору ефективної дистанційної платформи для навчання

та саморозвитку здобувачів вищої освіти в воєнних реаліях. Незважаючи на жахливі події, війна створила несподівані можливості для полегшення адаптації деяких дистанційних платформ для навчання і саморозвитку здобувачів вищої освіти.

Теоретичну основу даної статті становлять праці вітчизняних та іноземних науковців, серед яких: О. Весова [5], Н. Дика [1], В. Камінський [5], В. Кириленко [2], Ю. Кириллова [5], Л. Котенджи [5], Н. Куриш [6], Л. Ткаченко [3], А. Олексієнко [5], В. Саєнко [6], І. Сілютіна [6], О. Хмельницька [3], Ю. Цехмістер [7], Ю. Чалюк [2] та інші.

У процесі наукового дослідження використовувалися такі *методи наукового пізнання*, як: аналіз науково-педагогічної літератури, вивчення та системний підхід.

Мета даної статті – провести аналіз дистанційних платформ для навчання і саморозвитку здобувачів вищої освіти в контексті воєнних реалій та обґрунтувати перспективи їх розвитку в повоєнний період.

Результати

У наш час дистанційне навчання стає все більш актуальним. Ще донедавна дистанційне навчання використовувалося лише дорослими або студентами, які прагнули поглибити та вдосконалити свої знання та навички в певній галузі освіти. Однак, події 2020 року, пов'язані з пандемією COVID-19, надали дистанційному навчанню масового характеру, а викладачі у період карантину отримали значний практичний досвід.

Сучасний рівень розвитку комп'ютерної техніки та різноманітного програмного забезпечення надає широкі можливості для підвищення ефективності навчання, але в умовах воєнного стану використання комп'ютерних технологій значно ускладнюється.

Сучасний рівень розвитку комп'ютерних технологій та різноманітних видів програмного забезпечення створює великі можливості для підвищення ефективності навчання. Завдяки комп'ютерним технологіям «освіта може керувати навчальним процесом, частково покриваючи вимоги дистанційного навчання, враховуючи раптовий перехід, повноту та новизну досвіду викладання та навчання. Але в будь-якому випадку не всі університети готові переходити на цифрові технології через нерозуміння того, що вони мають справу з абсолютно «новим споживачем», через неспроможність фінансової реалізації впровадження нових методів і через відсутність довіри до нових технологій» [5, с.23].

У наукових дослідженнях дистанційне навчання потрактовано як цілеспрямований інтерактивний процес взаємодії здобувача вищої освіти та викладача, який базується на застосуванні сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій, що дозволяють проводити навчання на відстані, надає можливість здобувати освіту у процесі виробничої діяльності, за місцем проживання, можливість організації процесу самоосвіти, планування та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії залежно від власних можливостей та потреб, розширює коло осіб, які мають доступ до всіх видів освітніх ресурсів незалежно від віку, соціальних обмежень, стану здоров'я, підвищує соціальну та професійну мобільність населення [3, с. 92].

Як і інші види навчання, дистанційне має свої переваги та недоліки для здобувачів освіти (рис.1).

Виклики сучасного суспільства, зокрема воєнний стан в Україні, вносять певні корективи в систему дистанційної освіти роблять систему дистанційного навчання адаптивною. Вона стає затребуваною, зростає актуальність проблем, пов'язаних із організацією навчання різних вікових груп здобувачів освіти, вибором онлайн-платформ для організації освітньої діяльності учнів, підвищенням цифрових компетентностей усіх учасників освітнього процесу, із поєднанням традиційних методів навчання зі специфічними для дистанційної освіти.

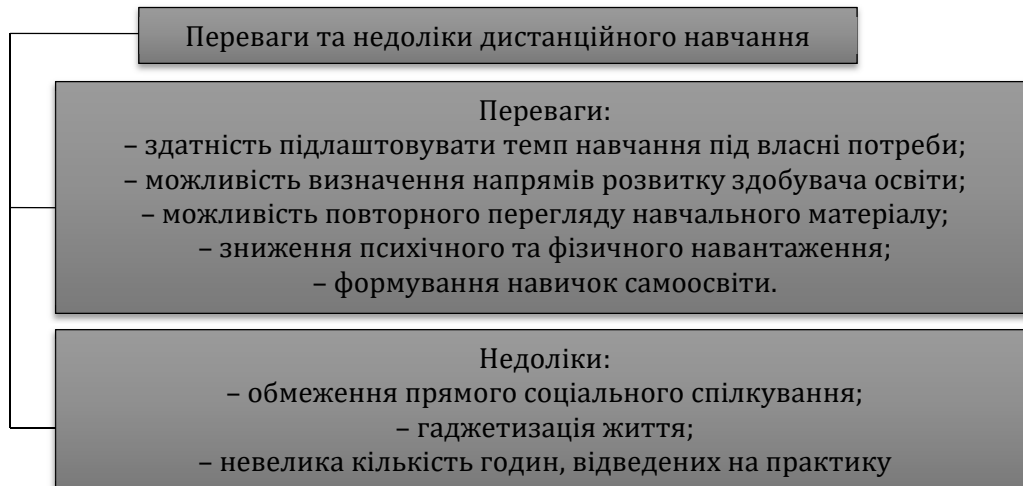

Рис.1. Переваги та недоліки дистанційної освіти для здобувачів

Джерело: власна розробка

Зауважимо, що сьогодні «на формування цифрової грамотності в учнів впливають такі фактори, як: інформаційна компетентність, навички роботи з інформацією, комунікативна компетентність, відповідальне, адекватне застосування інформаційних ресурсів, уміння вирішувати різні навчальні завдання шляхом правильного використання інформації» [6, с.44].

Глобальна мережа Інтернет надає користувачам доступ до інформації практично з будь-якої точки земної кулі. Доступ до різноманітних інформаційних ресурсів, які з'являються і підтримуються в різних куточках світу стають доступними для певної людини, яка знаходиться у своєму будинку, офісі чи іншому місці. Це означає, що людина може отримати знання в будь-який час, незалежно від того, де вона знаходиться.

Звичайно, в умовах війни не виключені перебої з електроенергією та зв'язком, але переважна більшість серверів у різних куточках світу працюють безперервно, тому отримувати необхідну інформацію можна саме тоді, коли з'явиться така можливість.

Запровадження нових форм освітніх програм на основі можливостей комп'ютерних технологій не втрачає своєї актуальності і в складних умовах війни. Перш за все, мова йде про різні моделі дистанційного навчання, які забезпечують якісні платформи.

Платформи дистанційного навчання – це інструменти, які можуть мати багато переваг при інтеграції з програмами вищої та післядипломної освіти [1, с. 17]. Ці системи управління навчанням можна використовувати окремо або інтегрувати в більш складні змішані навчальні програми.

Таким чином, платформи електронного навчання можуть підтримувати індивідуальні або групові навчальні процеси та надавати користувачам доступ до ряду ресурсів і дискусій на відповідні освітні теми. Важливо, що в межах цих дистанційних платформ для навчання і саморозвитку здобувачів вищої освіти в контексті можна інтернаціоналізувати педагогічний процес, швидко та ефективно обмінюватися досвідом в опануванні різноманітних методичних форм навчання в будь-якій галузі фахових знань. Широке охоплення глобальної аудиторії завдяки платформам дистанційного навчання дає змогу швидко та ефективно тестувати різні підходи до викладання.

Щоб зробити освітній процес у дистанційному форматі максимально корисним, викладачі ЗВО України працюють, в основному на таких платформах, як Zoom, Google Meet, Microsoft Teams, Skype, Classtime, Cisco Webex Meetings. Також добре себе

zareкомендували онлайн-курси Prometheus, VUMonline, Khan Academy, уроки на YouTube-каналі, студія онлайн-навчання EdEra та відеолекторій WiseCow [2, с.27].

Проте існує багато інших додаткових онлайн-сервісів для роботи із здобувачами освіти (рис. 2).

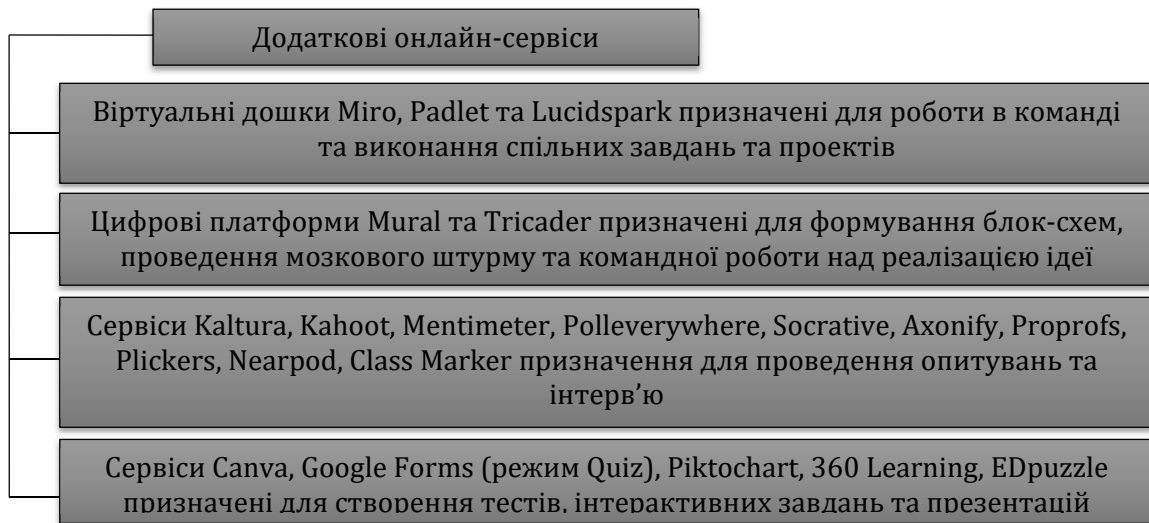

Рис.2. Додаткові онлайн-сервіси для роботи зі здобувачами освіти

Джерело: [2, с.27]

Центр навчання та ефективності технологій (Centre for Learning & Performance Technologies, C4LPT) виділив ключові тренди серед онлайн-інструментів для роботи зі здобувачами освіти у 2021 році (табл.1.1).

Таблиця 1

Ключові тренди серед онлайн-інструментів для роботи зі здобувачами освіти у 2021 році

№ п/п	Трендові онлайн-інструменти
1.	Інструменти Zoom, Microsoft Teams (незамінні для зустрічей та тренінгів у прямому ефірі)
2.	Kahoot та Mentimeter (сервіси для опитувань та тестувань)
3.	Онлайн-дошки Miro, Mural, Google Jamboard (для спільної роботи під час прямих зустрічей)
4.	Breeze, Jira, Monday.com (для керування робочими процесами/проектами/командами)
5.	Спеціалізовані віртуальні платформи Bramble, Butter(для навчання та семінарів)
6.	Соціальні мережі, такі як LinkedIn, Twitter, утрачають свою популярність
7.	Telegram, Viber – найпопулярніші програми для обміну повідомленнями у групах
8.	Articulate – лідер серед інструментів електронного навчання
9.	Відео стає популярним засобом для передачі інформації, тому зростає популярність платформ редагування відео Panopto, Apple Clips
10.	OBS Studio, Streamyard (для потокового відео у прямому ефірі)
11.	Blubrry, Anchor, podcast.co (для професійного підкасту)
12.	Для вивчення іноземної мови найчастіше застосовують інструмент Drops, який допомагає вивчити мову всього за п'ять хвилин на день, а також Italki – це місце, де можна вчитися у носіїв мови

13.	Здобувачів освіти цікавлять платформи онлайн-курсів, які зосереджені на розвитку навичок, наприклад Skillshare, Skills Base
14.	Raindrop, Bublup, Mindstone (підтримують особисту продуктивність, допомагають швидше навчатися та більше запам'ятовувати)
15.	Викладачі шукають нові та цікаві інструменти, щоб залучити здобувачів освіти до процесу навчання, наприклад платформи Peerceptiv, Perusall, Whiteboard, Pear Deck

Джерело: [4]

Варто зазначити, що використання «електронного навчання» в період воєнного стану в Україні є єдиним виходом у такій ситуації для забезпечення безперервності процесу вищої освіти. Така метаморфоза вищої освіти – це вимушений засіб продовження навчального процесу та подолання труднощів, а робота, яка проводиться з педагогічним колективом, спрямована на підвищення рівня компетентності та отримання необхідного практичного досвіду роботи з інноваційними цифровими технологіями та програми.

Переважає більшість ЗВО навчальних закладів України в сучасних реаліях створює нове освітнє середовище, в якому студенти отримують доступ до інформаційних ресурсів у будь-який час і в будь-якому місці, використовуючи електронні та мобільні освітні технології, що робить навчальний процес більш привабливим, демократичним та зручним, а також заохочує учнів до самоосвіти та навчання впродовж життя.

Наприклад, електронне навчальне середовище для студентів – це будь-який ресурс, де представлені навчальні матеріали: сайт навчального закладу, сайт факультету, соціальні сторінки викладачів і викладачів, репозитарій, файлообмінники, різноманітні платформи та сервіси дистанційного навчання.

Зазвичай ЗВО забезпечують навчальний процес наступними платформами та засобами комунікації: Moodle, Google Classroom, сервіс відео-конференцій Zoom, Google Meet та інші сервіси Google (Google диск, електронна пошта), інтернет-додаток Viber, Telegram.

Однак, незважаючи на очевидний високий попит на онлайн-навчання серед студентів вітчизняних ЗВО, є компоненти освіти, які здаються непридатними для онлайн-навчання. Так, наприклад, студентам-медикам потрібен прямий контакт із пацієнтом для розвитку клінічних навичок. Для цього педагоги застосовують інтерактивні методи та методи активного навчання: ділову гру («постановка клінічного діагнозу, призначення додаткових методів обстеження та лікування», «постановка діагнозу та надання невідкладної медичної допомоги»), кейс-метод, метод роботи в малих групах з аналізом ситуації. Також викладачі створюють різноманітні кейси клінічних та ситуаційних задач, проблемні завдання, які необхідні для моделювання клінічних ситуацій, наближених до реальних у практичній медицині.

Зазначимо, що для таких елементів, як навчання практичним навичкам, є багато можливостей використовувати інноваційні концепції навчання як «пробний тест» перед зустріччю з реальними пацієнтами [7].

Водночас, для здобувачів вищої освіти педагогічних ЗВО проблематичним є безпосередньо проходження педагогічної практики, наприклад, робота з документацією або недостатність відведеного часу на комунікацію з учнями для проведення позакласної діяльності.

У той же час для здійснення контролю засвоєння знань матеріалу на практичних онлайн-заняттях, викладачі застосовують традиційні методи, такі як:

- усний контроль, у вигляді формулювання нестандартних запитань та оригінальних завдань, з метою уникнення академічної недоброчесності;

– тестовий контроль з відповідною фіксацією результату його складання.

Отже, дистанційна форма навчання вимагає від здобувача освіти – майбутнього фахівця високого рівня професійно-пізнавальної мотивації, самоконтролю та самодисципліни. Форми організації навчального процесу, потреба в набутті нових умінь і компетентностей сприяють активізації пізнавальної діяльності та позитивно впливають на динаміку навчального процесу в умовах війни.

Висновки

Війна, розв'язана росією, стала стресом для всіх учасників навчального процесу. Передвикладачами постало чимало нагальних проблем: від розробки заходів щодо безпеки здобувачів освіти та співробітників ЗВО, до внесення воєнних змін у редагування робочих програм навчальних курсів.

Однією з перших постала проблема забезпечення адаптації всього навчального процесу до реалій війни. Цьому сприяла низка заходів: перехід на асинхронну підготовку, організація безпечного укриття, відпрацювання алгоритму дій під час повітряної тривоги.

Дистанційне навчання, організоване із застосуванням сучасних цифрових онлайн-інструментів, створює всі умови для проведення занять, перетворюючи навчання студентів на захоплюючий процес, без втрати якості освіти.

Для України в недалекому майбутньому дистанційне навчання є невід'ємною частиною майбутньої освіти.

Як зазначає Ю. Цехмістер «повоєнний період для української освіти буде передусім періодом відбудови та створення нових закладів. Нові заклади відповідатимуть європейським освітнім стандартам, оскільки процес їх створення базуватиметься на принципах та вимогах, суттєво відмінних від початкових. Зруйновані навчальні заклади в новому контексті зможуть розвиватися за інноваційними стандартами» [8, с.45]. У майбутньому механізми дистанційного навчання будуть тільки вдосконалюватися, що вплине на поширення та розвиток онлайн-освіти в цілому.

А втім незважаючи на велику кількість наукових досліджень, вважаємо за необхідне продовжувати дослідження в цьому напрямку, оскільки дистанційні платформи для навчання і саморозвитку здобувачів вищої освіти ще інтенсивно розвиваються та впроваджуються в освітній процес навчальних закладів та потребують детального вивчення на предмет їх використання під час розвитку онлайн-освіти в контексті воєнних реалій.

Список використаних джерел

1. Дика Н. М., Глазова О. П. Нова парадигма післядипломної педагогічної освіти: реалізація компетентнісного підходу. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика* (Серія: Педагогічні науки). 2018. Вип. № 3–4(56–57). С. 14–20. URL: [10.28925/1609-8595.2018\(3-4\)1420](https://doi.org/10.28925/1609-8595.2018(3-4)1420)
2. Кириленко В.І., Чалюк Ю.О. Оцінка готовності країн до дистанційного навчання. *Приазовський економічний вісник*. 2022. Вип.1(30). С.24–33.
3. Ткаченко Л. В., Хмельницька О. С. Особливості впровадження дистанційного навчання в освітній процес закладу вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021 р. № 75, Т. 3. с.91–96. URL: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.75-3.18>
4. Centre for Learning & Performance Technologies (C4LPT). URL: <https://www.toptools4learning.com/jane-hart/>

5. Oleksiienko A., Kotendzhy L., Kyryllova Y., Kaminsky V., Viesova O. An analysis of the digital university phenomenon: dilemmas, new opportunities. *Futurity Education*. 2022. 2(4), 18–25. <https://doi.org/10.57125/FED.2022.25.12.02>
6. Saienko V., Kurysh N., Siliutina I. Digital competence of higher education applicants: new opportunities and challenges for future education. *Futurity Education*. 2022. 2(1), 37–46. <https://doi.org/10.57125/FED/2022.10.11.23>
7. So H. Y., Chen P. P., Wong G. K. C., Chan T. T. N. Simulation in medical education. *Journ. R. Coll. Physicians Edinb.* 2019. Vol. 49. P. 52–57.
8. Tsekhmister Y. Education of the future: from post-war reconstruction to EU membership (Ukrainian case study). *Futurity Education*. 2022. №2(2). P. 42–52. DOI: 10.57125/FED/2022.10.11.28.